

2. В смысловом наполнении – о качественной информации в первую очередь по профилю университета (фактографической и библиографической, в помощь учебе и просветительской деятельности), не забывая о том, что Интернет – средство общения и обмена информацией для библиотекарей.

3. Содействия удобной навигации и максимальному использованию предложенной информации через предоставление пользователю возможности выбора вида поиска простого и расширенного, при помощи системы Help, гиперссылок, через уменьшение подачи фото и других графических объектов в тексте.

4. Для удалённых пользователей расширить часть сайта на английском языке.

5. В перспективе расширить библиотечный сервис на основе Интернет путем интерактивного обмена информацией с пользователем (возможность узнать мнение пользователя о выставленных в Сети материалах, сделать заказ на комплектование, на доставку документа или копии путём МБА или сжатым файлом электронной почтой).

6. Разработки вопроса дифференциации читателей по принципу удалённости на локальных и удалённых и учета количества посещений, использований библиотечных страниц наряду с другими показателями библиотечной статистики.

Для того, чтобы библиотеки в дальнейшем могли в полном объёме выполнять функцию информационного центра, библиотекари должны изучать и внедрять все возможности новых информационных технологий, в том числе сервис на основе WWW. Создание библиотечного сайта – процесс непрерывный, ибо он нуждается в постоянном развитии и совершенствовании. Наличие в Сети похожих, а может, и более качественных ресурсов требует слежения за изменением информационных потребностей пользователей, за актуальностью предоставленных страниц контента. Как раз мониторинг страниц и есть механизм этого слежения. Его задача – бесперебойная, круглосуточная работа сервера с постоянно обновляющимися ресурсами.

Источники и литература

1. Келлер У. Систематические наблюдения за жизненным циклом веб-страниц // Научные и технические библиотеки. – М., –2002. – №3. – С. 99 -127.
2. Моисеева Н.В. Интернет – центр обласной библиотеки как составляющая информационного обслуживания пользователей региона // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества (9-я Международная Конференция "Крым 2002". – М.: ГПНТБ России. – 2002. – Т.1. – С.188 – 190.
3. Філіппова Л. Питання змісту бібліотечних веб- сайтів в Інтернеті // Бібліотечна планета. – 2001. – №3. – С.12 - 15.
4. Шрайберг Я.Л. Как создать свой Web-сервер: Методическое пособие для библиотек по информационным технологиям и Интернет. Вып. 4 / Я.Л. Шрайберг, М.В. Гончаров.– М.: Либберия, 2000. – 64 с. (С компьютером на "Ты").
5. Шрайберг Я.Л. Современные тенденции развития библиотечно-информационных технологий: Ежегодный Пленарный Доклад Международных Конференций "Крым", год 2001.– М.:ГПНТБ России, 2002.– 43 с.

УДК 027.7(477-25)КМА

Ярошенко Т.О.

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ НАУКИ ТА ОСВІТИ: ДОСВІД РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ "КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ"

У статті подається короткий огляд становлення наукової бібліотеки НаУКМА, розглянуто основні аспекти її діяльності та ряд проблем, що пов'язані з впровадженням новітніх інформаційних технологій

A short review about establishment of the NaUKMA Library, main aspects of its activity and number of problems, that are connected to integration of new information technologies, are gives in the report.

**"Університет - це лише група будинків,
зібраних навколо Бібліотеки... Бібліотека - це є
Університет"**

Shelby Foote

Більшість стратегічних завдань сучасного Університету тісно пов'язані з діяльністю Бібліотеки як важливої ланки академічного та наукового процесів. Саме бібліотека Університету є тією творчою лабораторією, від ресурсів та послуг якої залежить багато в чому якість та зміст навчання та наукових досліджень.

В лютому 1992 року до колекції наукової бібліотеки відродженої Академії була записана перша книжка. Чи була створена бібліотека? Мабуть, ні, бо як відомо – бібліотеку не створюють, бібліотеки лише зростають. На сьогодні наша колекція – біля 300 тис. примірників, створено розгорнуту структуру бібліотечно-інформаційного обслуговування, відбувся процес становлення колективу тощо. Осягаючи перші роки нашої діяльності, ми можемо вже на основі набутого досвіду порівняти “реальне” з “ідеальним”, накреслити перспективи розвитку, тобто усвідомити, чим є наша бібліотека на сьогодні і що можна і необхідно змінити в своїй діяльності та структурі, уникаючи проміжних стадій та помилок. Слід відразу відзначити, що становлення нашої бібліотеки відбувалося не в абстрактному світі, а з врахуванням місцевих умов – юридичних, фінансових, людських. Зокрема, парадигми стану сучасної бібліотечної справи в Україні, коли, наприклад, новітні інформаційно-бібліотечні технології впроваджуються без розробки національних стандартів, суттєво відчутною є некоординованість дій провідних наукових та бібліотечно-інформаційних установ тощо.

Позаду вже (чи ще лише) 11 років...Одинадцять складних сходинок важкого, але надзвичайно цікавого, часом романтичного, а часом виснажливого, інколи непротореного шляху першовідкривачів. І хай ще не все відлагоджено в цьому складному механізмі, але сьогодні ми вже сміливо можемо стверджувати, що наша бібліотека має унікальний досвід становлення за досить короткий час як потужної, якісно сформованої за складом колекцій книгзбірні, знаного і визнаного в Україні лідера в галузі впровадження нових інформаційних технологій та інших інновацій, за досвідом фандрайзінгової діяльності тощо. Концептуально, це було обумовлено, передусім, вимогам нашого університету, відповідності діяльності нашої бібліотеки тим освітнім формам, які втілювались в НаУКМА. Наш університет завжди виходив з того, що без потужної бібліотеки неможливим є ні нормальний навчальний процес, ні успішна наукова діяльність. Бібліотека розвивалася в тісній взаємодії з усіма структурними елементами НаУКМА, в повній мірі розділяючи історію та сучасність нашої академії, доповнюючи та збагачуючи їх різнобарв'ям своєї специфічної діяльності. Водночас, не забуваючи про історичні традиції, про знану Бібліотеку славетної Могилянської Академії.

Коротко на сьогодні наукова бібліотека НаУКМА може бути представлена наступними цифрами. Книжкові фонди складають близько 300 тисяч примірників. За складом - майже 50 тис. примірників підручників, близько 5 тис. реферативно-довідкової літератури, значний фонд наукової літератури, близько 1000 назв періодичних видань. Щорічне поповнення фонду складає 20-30 тисяч прим. За рік бібліотека обслуговує до 300 тис. відвідувань читачів, яким видається до 400 тис. одиниць зберігання (без врахування користування відкритим доступом) через 9 читальних залів та 2 абонементи. За день до бібліотеки звертається в середньому 1204 читачі.

Розвиток Бібліотеки можна умовно поділити на декілька етапів:

1992-1995 – початковий. Формування базової колекції для мінімального забезпечення освітніх програм. Відсутність стабільного колективу, стратегічного планування, комп'ютерної бази тощо.

1996-1998 - усвідомлення цілей та стратегії. Розвиток колекції. Початок впровадження проекту комп'ютеризації, що передбачав поетапну автоматизацію всіх технологічних циклів, починаючи з комплектування та створення електронного каталогу. За базове обрано програмне забезпечення, що відповідає всім міжнародним стандартам - ALEPH (ExLibris). Розпочато створення електронного каталогу, пошук можливий через читачки (OPAC) та через відповідний Веб-сайт в Інтернет. Вивчення та застосування міжнародних стандартів (AACR 2, USMARC, LCSH). Початок створення електронного каталогу, створення веб-сторінки. Тренінги та семінари. Активне залучення коштів – біля 300 тисяч доларів США на проекти автоматизації, комплектування, навчань тощо. Домашня сторінка бібліотеки НаУКМА в Інтернет одна з перших в Україні і за інформативністю визнана однією з кращих серед університетських бібліотек. Бібліотека стала першим українським партнером OCLC (Онлайнвий Комп'ютерний Бібліотечний Центр, США). Створення ядра фонду наукової та навчальної літератури, окреслення кола періодичних видань для передплати; початок наукового опрацювання бібліотечних колекцій; удосконалення довідково-інформаційної служби; формування пріоритетних напрямків науково-дослідної роботи. Активна науково-методична робота по навчання бібліотечних працівників: участь та проведення серій тренінгів, семінарів, конференцій. Зміна стереотипів у технологіях, психології бібліотечних працівників.

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ НАУКИ ТА ОСВІТИ: ДОСВІД РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ “КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ”

1999-2002 – розвиток. Становлення структури: Бакалаврська та Дослідницька Бібліотеки, а також галузеві – Правнича, Американська, ДДП. Серед пріоритетів – оперативне, якісне задоволення інформаційних потреб користувачів – студентів, викладачів НаУКМА. Значне розширення репертуару навчальної та наукової літератури. Запровадження циркуляції – комп’ютеризованого обліку видачі літератури на абонементів на основі штрих-кодування видань та читацьких квитків. Розширення видового репертуару в електронному каталозі, зокрема серіальні видання. Комп’ютерна мережа між всіма приміщеннями Бібліотеки. Запровадження відкритого доступу та системи захисту фондів. Початок ретрокаталогування фондів з використанням сервісу OCLC та Z39.50. Співпраця з іншими бібліотеками. Створення Консорціуму бібліотек-користувачів електронних журналів. Доступ до електронних журналів та баз даних SHPRINGER та EBSCO. Здатність команди до стратегічного планування. Визначення пріоритетів у науково-дослідній роботі – підготовка бібліографічних ресурсів в серіях “Вчені НаУКМА”, “Праці викладачів НаУКМА” тощо. Створення ресурсів на CD-ROM. Створення наукового архіву.

Повернемося до “ідеального та реального”. Ідеальної моделі бібліотеки сучасного Університету не існує. Це динамічна структура, яка розвивається, змінює певні функції. Маючи вже певний досвід, можемо звернутися до існуючої практики і вітчизняних, і закордонних університетських бібліотек, де ця практика втілена до проявлення перевірених часом та відшліфованих стандартів, що приймаються для рішення конкретних типологічних функціональних завдань інформаційного забезпечення та підтримки навчального процесу, передусім. Звернення до існуючої практики важливо для розвитку бібліотеки, особливо на початковому етапі, разом з тим, чи наш, чи закордонний досвід, що перенесений автоматично, не міг бути використаний нами повністю без врахування місцевих умов: юридичних, фінансових, людських. Перед сучасною університетською бібліотекою постає багато питань, ось лише кілька з них - Чи готові бібліотеки на сьогодні надати науковцю якомога повний доступ до вітчизняних та світових інформаційних ресурсів? Створити власні? Чи відповідають вже існуючі фонди сучасним інформаційним запитам науковця? Яким чином (змістовно і фінансово) відбувається поповнення фондів сучасною науковою літературою та періодичними виданнями? Технічне забезпечення? Ці та багато інших питань, що виникають у зв’язку з становленням інформаційного суспільства, інтеграцією науки в освіту, ще потрібно вирішувати університетським бібліотекам нашої країни.

Бібліотека НаУКМА, задумана та реалізована у відповідності до унікальних, здебільшого, експериментальних стандартів забезпечення та підтримки академічної освіти та науки у відродженій Академії, і водночас, на основі чинної нормативно-правової бази, намагається працювати за міжнародними стандартами; співпрацювати з вітчизняними та зарубіжними бібліотеками, вчитися самим та навчити інших одночасно.

Розглянемо деякі аспекти нашої діяльності.

Стан реалізації головного завдання – забезпечити можливість ефективного доступу до необхідних джерел інформації на основі сучасних технологій і створення належних умов роботи з ними. Згідно концепції наукової бібліотеки НаУКМА інформаційне забезпечення розглядається як комплекс, де все функціонально взаємопов’язано та підпорядковано досягненню єдиної мети. Подібне рішення підтримки академічної освіти, коли бібліотека знаходиться в центрі навчального процесу - не часто зустрічається у вітчизняній практиці вищої школи. В центрі уваги нашої діяльності завжди знаходиться Користувач – студент, викладач, науковець, - його інформаційні потреби, запиту для ефективного освіти та наукової діяльності. Зворотній зв’язок відбувається щодня, але кожні два-три роки, крім того, ми проводимо ґрунтовне соціологічне дослідження щодо діяльності бібліотеки в різних її аспектах, поточно – опитування щодо окремих проблем. Склалась нова для університетських бібліотек в Україні структура бібліотеки, зокрема бібліотечне обслуговування здійснюється за рівнями навчання: Бакалаврська та Дослідницька бібліотеки. Це ні в якій мірі не обмежує можливості кожного користувача користуватися будь-яким фондом бібліотеки. Відкритий доступ дає можливість самостійно знаходити та користуватися матеріалами, підтримує оперативність у отриманні інформації. До послуг користувачів 9 читальних залів, де у режимі відкритого доступу представлено понад 30 тис. прим. Працює зала нових надходжень, де експонуються всі останні нові надходження до бібліотеки за 2 тижні.

Важливим елементом бібліотечної діяльності є потужна система Reference Service. Вже на сьогодні бібліотека має солідний фонд довідково-бібліографічних видань для кожної підбібліотеки, в тому числі і на компакт-дисках. Довідкові видання стали складовою фондів відкритого доступу всіх читальних залів. Планується переведення в електронну форму найбільш цінних довідкових, навчальних та наукових видань з колекції нашої бібліотеки (пілотний проект по наданню доступу до джерел з філософії, релігієзнавства вже почав здійснюватися спільно із відповідними кафедрами

Університету). Бібліотека має певний досвід у підготовці матеріалів для запису на компакт-дисках: в серії “До духовних джерел” вийшов диск з цінними працями про історію КМА, спільно з Британською Радою здійснено проект “Шекспір в українських перекладах”. За останні роки наукова бібліотека набула організаційного та науково-методичного досвіду в наданні сервісу по використанню електронних публікацій через участь в Консорціумі за проектом “Електронна інформація для бібліотек” (Міжнародного Фонду Відродження) та організацію іншого Консорціуму бібліотек-користувачів електронних журналів за проектом INTAS. Кілька слів про проект INTAS, що розпочався з початку 2003 року. INTAS – Міжнародна Асоціація для покращення співробітництва між науковцями країн колишнього Радянського Союзу, в грудні 2001 року оголосила про акцію „Електронна бібліотека” (Див. <http://www.intas.be>). Новий проект – частина програми під назвою “Доступ до наукової літератури через електронну доставку для дослідників країн NIS (нових незалежних держав). Метою проекту є розвиток та впровадження електронної системи доступу до наукової літератури для науковців 11 країн колишнього Радянського Союзу - Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Таджикистану, Туркменістану, України та Узбекистану. Проектом, що розпочався в 2003 році та продовжиться до середини 2005 року, передбачено оперативний доступ науковців до електронних журналів та баз даних, а також отримання додаткової наукової інформації через систему доставки документів. Всі бібліотеки та наукові інститути в 11 країнах можуть взяти участь в цьому проекті. Проект не розрахований на індивідуальний доступ окремих науковців до електронних ресурсів. Зауважимо, що доступ для бібліотек України – безкоштовний, повністю сплачений INTAS.

За реалізацію проекту в бібліотеках України по проекту відповідає Бібліотека ТІВ/УВ Ганноверу - Німецька Національна Бібліотека Наук та Технологій - у співпраці з Міжнародним інформаційним Центром для бібліотек, видавництва та книжкової торгівлі /Helferich L.P.B. (Берлін-Москва). До новоствореного об'єднання бібліотек може приєднатися будь-яка бібліотека, що має доступ до Інтернет та погоджується з умовами ліцензійної угоди від кожного з видавництв. На сьогодні організовано доступ до повнотекстових електронних журналів наступних видавництв:

- **Springer** - через систему SpringerLink забезпечує доступ до повних текстів 470 журналів, здебільшого це природничі науки (медицина, фізика, хімія, біологія, біохімія тощо) та біля 30 – гуманітарні науки.
- **Blackwell Science** через систему *Blackwell Synergy* забезпечує доступ до 278 журналів з колекції STM (наука, техніка, медицина).
- **„Бібліотека Електронних журналів”**: повний доступ до більше 4000 назв відомих журналів різних видавництв. Серед них 383 назв журналів – з економіки, 230 – з біології, 127 – хімії та фармакології, 177- комп’ютерних наук, 276 – проблем освіти, 209 – права, 206 – політології, 180 – соціології, 147 – сільського господарства, 137- математики, 133- історії, 124 – лінгвістики та літературознавства, 123 – психології, 87 – теології та релігієзнавства, 30 – археології, 59 – історії мистецтва, 58 – географії, 55 – геології та інших галузей знань.

Організовано доступ також до таких реферативно-бібліографічних баз даних:

- Zentralblatt Mathematik - наукова бібліографічна база даних з математики - біля 1,8 млн. анотацій з 2300 журналів та серійних видань
- Medline (на CD-ROM) – база даних з медицини (з необхідною ретроспективою)
- ETOC (Електронний покажчик змістів журналів)

У разі відсутності необхідної статті в запропонованих базах, бібліотеки – учасниці проекту можуть також використати сервіс „Електронна доставка документів”, замовивши необхідну науковцю публікацію (статтю, патент, матеріали конференції тощо), якщо така є в Технічній Бібліотеці Ганноверу. Пошук в каталозі TIBORDER - <http://tiborder.gbv.de>. Кількість замовлень від кожної бібліотеки лімітована, залежить від загальної кількості замовлень від України в конкретний період.

Координатором проекту в Україні є наша бібліотека - наукова бібліотека Національного університету „Києво-Могилянська академія”. Інформація про проект – на сайті наукової бібліотеки НАУ-КМА -<http://www.library.ukma.kiev.ua/fonds/magazines.html>

На сьогодні для участі в проекті приєдналися вже 147 бібліотек України з усіх регіонів України: університетські бібліотеки, бібліотеки НДІ НАНУ, обласні універсальні наукові бібліотеки, публічні бібліотеки та ін.

Серед головних стратегічних напрямків нашої роботи є також впровадження сучасних інформаційних технологій. Можна сміливо говорити, про те, що ми живемо в епіцентрі інформаційної революції. З розвитком глобальної інформаційної мережі Інтернет, з появою нових, “нетрадиційних” джерел інформації, зокрема CD чи DVD, змінюються традиційні уявлення про Бібліотеку як про автономне книгосховище з обмеженим доступом до інформаційних ресурсів. Змінюються традиційні бібліотечні функції та з’являються нові, які обумовлюють нову роль бібліотек в інформаційному просторі - роль виробника електронних ресурсів та інформаційного по-

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ НАУКИ ТА ОСВІТИ: ДОСВІД РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ “КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ”

середника та провідника в інформаційному просторі. Це дійсно революційні процеси для бібліотечної справи в цілому, і надзвичайно важливі для Університетської Бібліотеки, зокрема.

Безумовно, використання новітніх технологій не вичерпується лише роботою Автоматизованої Бібліотечної Системи, так само як серйозна інформаційна підтримка та забезпечення навчального та наукового процесів не будуються лише на традиційних інформаційних ресурсах. Можна стверджувати, що можливість доступу до різноманітних нетрадиційних джерел інформації в наш час стало традицією та стандартом сучасної бібліотеки. Колекція CD-ROM в складі фондів, доступ до БД, отримання реферативної та повнотекстової інформації в режимі On-Line – вже сьогодні обов'язковий комплекс ресурсів.

Важливий аспект організації інформаційних ресурсів та їх пошуку - каталог бібліотеки. В нашій бібліотеці заморожено картковий каталог: всі надходження з 1996 року відображені в електронному каталозі - OPAC (ON-Line Public Access Catalogue), що дозволяє швидко знайти потрібну інформацію простим чи комбінованим способом в залежності від складності запиту. Отримана бібліографічна інформація відображає місцезнаходження книги, її наявність в фонді в даний період та шифр тощо. Наявність OPAC в системі відображення та пошуку інформації ще одна стандартна характеристика сучасної академічної бібліотеки.

Наявність автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи, що дозволяє автоматизувати всі основні бібліотечні процеси, обробляти, зберігати та надавати інформацію, можливості комунікативного обміну інформації, - така ж невід'ємна складова сучасної бібліотеки як і наявність книжкової колекції. Важливою складовою інформаційної системи НаУКМА є інтегрована бібліотечна система ALEPH, яка працює в науковій бібліотеці НаУКМА з 1996 року, з часу, коли розпочався проект "Автоматизація наукової бібліотеки", підтриманий Інститутом Відкритого Суспільства (Будапешт, Угорщина). Проект передбачав придбання та впровадження програмного забезпечення ALEPH та створення в бібліотеці локальної комп'ютерної мережі (27 комп'ютерів, сервер RISC 6000), що дозволяло автоматизувати більшість бібліотечних процесів, починаючи з створення електронного каталогу.

ALEPH (Automated Library Expandable Program) - інтегрована автоматизована бібліотечна система, продукт 5-го покоління, який є результатом 20-річної роботи відомої фірми Ex Libris Ltd (Ієрусалимський Єврейський Університет, Ізраїль). Систему "ALEPH" впроваджено в 500 бібліотеках в 40 країнах світу. Коротко систему можна представити наступним. Інтегровані модулі включають: OPAC (онлайнний публічний доступ до каталогу), Каталогізація, Комплектування, Циркуляція (відслідковування видачі літератури), Періодика, Адміністрування, МБА (Міжбібліотечний абонемент), WWW-OPAC, Z39.50, Звіти. Особливістю системи є базування на відкритих системах. Всі модулі системи окремі, але представляють одну базу даних. Перлиною системи є її гнучкість. Комплект таблиць дозволяє в будь-який час контролювати та змінювати систему без втручання програмістів чи розробників. Система працює так, як потрібно бібліотеці, а не бібліотека змінює свою роботу згідно можливостей системи. Дизайн ALEPH нагадує дизайн Microsoft Windows. Систему побудовано з використанням сучасної технології об'єктно-орієнтованого програмування. Багаторівнева архітектура клієнт-сервер під ORACLE. Функції і послуги управління базами даних і бібліотечними відділами представлені на кожному рівні системної архітектури. Мови програмування: C, C++, Java та Micro Focus Cobol. База даних – ORACLE. Поєднання OPAC та CCL (Common Command Language) забезпечує в одній системі повну інтегровану систему та повнотекстову систему бази даних. ALEPH дозволяє підтримувати бази даних до 100,000,000 записів кожна, а також створювати на їх основі бази даних різних типів: Центральна, Об'єднана та Віртуальна. Клієнти мають можливість доступу до ALEPH через WEB та/або Windows інтерфейс. Багатомовна підтримка – 20 мов для спілкування із системою. Мова спілкування з системою, включаючи меню, допоміжні екрани та повідомлення, обирається користувачем на початку та може бути змінена у будь-який час. Необмежена підтримка кількості пошукових індексів. Можливість класифікації та систематизації результатів пошуку, застосування спеціальних "фільтрів" для пошуку (наприклад, мова публікації, дата та ін.). Наявність пов'язаних полів – доступ до електронних ресурсів та ресурсів Інтернет. Пошук в будь-якій бібліотеці за допомогою протоколу Z39.50. Доступ до CD-ROMів та різних баз даних. Підтримка міжнародного комунікативного формату MARC та міжнародних стандартів (включаючи USMARC, UNIMARC, DANMARC, SAMARC, UKMARC), не-MARC записи, UNICODE, ISO 10646, Z39.50, EDI, ISO ILL та SQL.

Модулі ALEPH: **OPAC** (онлайнний каталог): доступ до OPAC можливо через GUI OPAC (Graphic User Interface) або WWW-броузер Netscape чи MS Explorer. Пошук здійснюється за допомогою "Списків Індексів" (списки авторів, назв та предметних рубрик, ISBN, порядкових номерів та ін.), пошуку в різних базах даних. Система підтримує "Список боржників". Є можливість перегляду інформації про "Місце зберігання документу (замовлення, відправлення замовлення, наявність до-

кументу в бібліотеці). При пошуку можливо використання булевих операцій, фільтрація результатів та сортування. Результати пошуку можна зберегти, роздрукувати або відправити електронною поштою. Система підтримує перегляд картинок, електронного тексту, онлайн ресурси, якщо вони розміщені в документі. Через WEB-OPAC користувач може замовляти "бронювання" документів, ставати в чергу на книжки, які видані іншим читачам, замовляти ксерокопії, скористатися послугами міжбібліотечного абонементу, або мати можливість отримання фотокопії в вигляді файлу за допомогою електронної пошти.

Каталогізація – створення, редагування та вилучення бібліографічних записів (з авторизацією). Створення спеціальних шаблонів (робочих листів). Система таблиць, допомоги, екранів, правил перевірки. Можливість експорту/імпорту записів, використання існуючих записів для створення нових. Створення авторитетних файлів (персоналії, колективний автор, видавництва, предметні рубрики тощо). Інформація про місце зберігання (філіал, колекція, шифри зберігання, штрихкод, ціна та ін.). Статус циркуляції.

Комплектування – замовлення, рахунки, рекламації, бюджет, врахування курсів валют, статистичні звіти та постачальники. П'ять методів комплектування: дари, купівля, обмін, підтвердження (approval), депозит. Розсилка готових листів-подяк, рекламацій постачальникам тощо. Автоматичне створення замовлень з врахуванням передплатного періоду. Автоматичне надсилення замовлень через електронну пошту та FTP.

Циркуляція – підтримка різних періодів циркуляції, враховуючи статуси видачі документів (з читальної зали, абонементу, на ніч, на день, на тримістр тощо) та статуси користувачів (студенти, аспіранти, співробітники, викладачі, сторонні чи будь-які інші, наприклад, студенти, які слухають певний курс у певного викладача). Система попередження при поверненні (видачі) документів, про наявність черги на книжку, читач є боржником, зміна статусу зберігання документів. Можливо використання 99 різних статусів читачів та документів, на основі яких Бібліотека будує свою політику книговидачі. Перегляд інформації через введення ідентифікаційного номеру користувача. Замовлення документів або бронювання. База даних користувачів бібліотеки (адреса, електронна пошта, загальна інформація тощо). Можливість формування та відправлення листів-повідомлень користувачам про заборговану літературу (включаючи електронну пошту). ALEPH підтримує 3М сервер циркуляцію через протокол TCP/IP. ALEPH/3M сервер інтегровано в ALEPH систему.

Періодика – перевірка та контроль за серіальними виданнями (газети, журнали, видання, що продовжуються тощо: назви, періодичність, наявність певного числа тощо)

МБА (Міжбібліотечний абонемент) – процедура замовлення, отримання та надання документів іншим бібліотекам, установам. Доступ до бази даних постачальників (коди, алфавіт, імена). Сервіс доступно через WEB. Підтримка 4 типів матеріалів: книга/тези, журнал/стаття, конференція та звіт. Замовлення документу чи ксерокопії. Врахування елементів сплати сервісу.

Звіти – базується на Oracle RDBMS, підтримує створення форм з використанням стандартної SQL-мови. Статистичні дані та звіти зберігаються в таблицях і можуть бути отримані за допомогою запиту. ALEPH містить відповідний інструментарій виправлення (виправлення інформації в будь-якому з модулів системи, використання булевих операцій), сортування (врахування рівнів інформації, альтернативні поля), друку (роздруковування в обраному користувачем форматі, номери колонок, ліній та ін.) та експортування відібраних баз даних. Наявність статистичного формату.

Впровадження ALEPH в нашій бібліотеці розпочато з модулів каталогізації та OPAC (інформація про всі надходження з 1996 року - лише в електронному каталозі (ЕК), доступ до ЕК для користувачів бібліотеки - через спеціальні робочі місця у відділах бібліографії, Правничій Бібліотеці та Дослідницькій Бібліотеці, а також - через Інтернет - Web-OPAC, що забезпечує пошук в ЕК з будь-якого комп'ютеру в Університеті і, звичайно, для зовнішніх користувачів) та модулю циркуляції (Бакалаврська, Правнична, Американська Бібліотеки). Проводиться ретрокаталогізація бібліотечного фонду. Впроваджено модуль "Періодика" (облік серіальних видань).

Ще однією складовою інформаційної системи Бібліотеки є її Веб-сторінка, яка містить інформацію як про Бібліотеку взагалі, її фонди, події тощо, так і багатоаспектну інформацію з питань комплектування, пошуку необхідної інформації в Інтернет тощо. З новин нашої сторінки - створення Електронної бібліотеки (повнотекстові видання або відсилки на них).

Проект автоматизації викликав необхідність переглянути всі технологічні процеси, і в першу чергу: по-новому підійти до проблем обслуговування, а саме створення відкритого доступу і забезпечення збереження фондів: впроваджено систему CheckPoint у трьох приміщеннях бібліотеки, запуск модуля циркуляції на основі штрихкодування носіїв інформації та читачьких квитків дозволило значно прискорити видачу навчальної літератури. Відчутні технологічні та структурні зміни відбулися також в процесах комплектування, каталогізації та предметизації;

створенню відкритих інформаційних систем тощо. Проведено велику роботу по вивченню міжнародного досвіду в цих галузях та виробленню внутрішніх нормативів (положень, інструкцій тощо) в цих ділянках.

Безумовно, стаття не охоплює всі аспекти діяльності нашої бібліотеки, і минулі, і майбутні. Ми запрошуємо колег до співпраці у освоєнні новітніх інформаційних технологій.

УДК 025.326 : 004.628.2

Бочаров Б.П., Воеводина М.Ю., Семененко Л.П.

ГЛОБАЛЬНАЯ КОРРЕКТИРОВКА БД С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ПРОГРАММЫ AWK

В статье предложена специальная технология, позволяющая значительно облегчить проверку и корректировку больших объемов информации в библиотечном каталоге. Информация экспортируется из электронного каталога в виде iso-файла, затем корректируется с помощью программы awk, переводится в iso-файл и импортируется в электронный каталог. Примеры, описанные в статье, и программу awk можно найти на сайте <http://www.lib-journal.ru>.

A special technique allowing easy verification and correction of large amount of bibliographic database information is considered in the article. The data are exported from the bibliographic database as an iso-file, corrected with the help of awk-program and then imported back into the bibliographic database. You can find the awk-program and the examples from the article on the site <http://www.lib-journal.ru>.

Ключевые слова: КАТАЛОГИ ЭЛЕКТРОННЫЕ, БАЗЫ ДАННЫХ, ГЛОБАЛЬНАЯ КОРРЕКТИРОВКА

Эту статью авторы адресуют коллегам, которые уже имеют некоторый опыт в ведении электронных каталогов (или других БД), уже получили от этого изрядную порцию восторгов и разочарований и хотели бы сделать решительный шаг по пути вхождения в глобальные сети, представить там свой информационный продукт как с рекламными, так и с коммерческими целями. Всем тем, кто хочет быть уверен в корректности предоставляемой информации и хочет сохранить и упрочить имидж серьезного партнера. Особенно хочется подчеркнуть, что предлагаемая технология позволит вам ничего не потерять из того, что уже сделано.

Технология, описанная ниже, прошла апробацию в библиотеке Харьковской государственной академии культуры при поиске и исправлении ошибок в БД "Систематическая картотека статей", которая ведется с 1997 г. и содержит свыше 18 тысяч записей.

Почему это для нас важно?

Итак, вы создали свою базу данных и с воодушевлением начинаете ее вести. Работа кропотливая, часто отдает рутинной, а выполнять ее надо быстро. Во-первых, потому, что очень хочется увидеть пользу от ведения БД. А это возможно только при достаточно большом объеме, так как никого (а в особенности вашего начальника) не впечатлит «быстрый поиск» в базе из сотни записей. Во-вторых, почувствовать преимущества ведения именно электронного каталога вы можете только в том случае, когда в нем отражена значительная часть вашего фонда (а в идеале – весь). В такой ситуации ошибки при заполнении самых совершенных входных форм неизбежны! И не надо считать, что они есть «зло», ибо все, что делается людьми, должно быть усовершенствовано ими же. Прибавьте к этому, что вы и ваши ближайшие коллеги осваивают новую область, что одна и та же база данных ведется несколькими сотрудниками параллельно, (а ВУЗы часто еще и студентов привлекают в такой работе в период летней практики), умножьте это на текучесть кадров (ибо квалифицированный сотрудник стоит на рынке труда дороже, а не каждой библиотеке это по карману), учтите, что записи могут создаваться в несколько этапов и пр. Ошибки допускаются разнообразные и неожиданные: незаполненные поля, применение недопустимых символов (использование знаков и букв из латиницы и кириллицы, неправильная раскладка клавиатуры), неправильно введенный текст, некорректная разбивка по подполям и т.д.

Когда мы видим ошибки или можем их прогнозировать, то это, прежде всего, показатель высокого уровня профессионализма.

Как быть?

Можно годами просматривать на экране уже созданные записи и так и не «выловить» все ошибки, поскольку наш глаз видит далеко не все, что мы ему поручаем. Хотя этим «прогрессивным» методом поиска ошибок в основном-то все и пользуются. Авторы предлагают принципи-